

פרשת דברים

בישול עכו"ם

אכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי רק אעברה ברגל. (דברים פרק ב פסוק כח)

מקור האיסור

איתא במשנה (ע"ז לה, ב) ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה, חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, והפת והשמן שלהן, רבי ובית דינו התירו השמן, והשלקות וכו'. ובגמ' (לז, ב) והשלקות מנהני מילי א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אמר קרא (דברים ב) "אוכל בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי", כמים מה מים שלא נשתנו אף אוכל שלא נשתנה, אלא מעתה חטין ועשאן קליות ה"נ דאסורין, וכי תימא ה"נ והתניא חטין ועשאן קליות מותרין וכו', ומסיק הגמ' אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדו"ת ח"ב סימן טז) הק' למה לא מביא ראייה ממה שכתוב לפני זה באדום, (דברים פרק ב, ו) "אכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם, וגם מים תכרו מאתם בכסף ושתיתי". ותי' דע"כ שהיה מקום לומר דישראל מומר שאני, ועשו ישראל מומר הוי כמבואר בקידושין (יח, א). (וזה חידוש גדול לומר שכל המואבים יש להם דין ישראל מומר, שבפשטות אע"ג שעשו עצמו היה לו דין ישראל, אבל הילדים שלו היו גוים, שהרי התחתן עם נכריות). ולפי"ז יוצא שבישול ישראל מומר יותר חמור מבישול עכו"ם. (עי' לקמן אריכות בזה).

בטעם האיסור

לגבי האיסור של פת עכו"ם הטעם מפורש בגמ' (ע"ז לה, ב) מה ראו חכמים לאוסרה, מה ראו חכמים - משום חתנות.

אבל בטעם איסור בישול עכו"ם נחלקו הראשונים, רש"י (ד"ה והשלקות) ביאר, דשלקות היינו כל דבר שבישלו עובד כוכבים ואפילו בכלי טהור, וכולהו משום חתנות. וכן דעת הרמב"ם (מאכ"א יז, ט) וז"ל ויש שם דברים אחרים אסרו אותן חכמים ואף על פי שאין לאיסורן עיקר מן התורה, גזרו עליהן כדי להתרחק מן העכו"ם עד שלא יתערבו בהן ישראל ויבאו לידי חתנות, ואלו הן: אסרו לשתות עמהן ואפילו במקום שאין לחוש ליינ נסך, ואסרו לאכול פיתן או בישוליהן ואפילו במקום שאין לחוש לגיעוליהן.

אבל רש"י לקמן (לח, א) כתב שהטעם הוא שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא, וכבר השיג עליו בתוס'.

ובשו"ת טוב טעם ודעת רצה ליישב דברי רש"י, שהחשש חתנות אינו רק שיתחתן ויעבור על איסור תורה, אלא שיתחתן וממילא יאכל מאכלות אסורות. ומשום כן פסק הגרש"ק שאסור לאכול מבישול מחלל שבת בפרהסיא, משום דקיים חשש חתנות שיביא לידיה אכילת דברים האסורים, אע"פ שאין איסור בעצם החתנות.

מומר לחלל שבת בפרהסיא

בעיקר הנידון בבישול של מחלל שבת בפרהסיא, ע' בחולין (ה, א) מקבלין קרבנות ממושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה, חוץ מן המומר ומנסך את היין ומחלל שבתות בפרהסיא. מסביר רש"י

(שם) דהאי תנא חמירא ליה שבת כע"ז, דהעובד ע"ז כופר בהקב"ה, והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. וכן איתא בעירובין (סט, א) אמר רב הונא איזהו ישראל מומר, זה המחלל שבתות בפרהסיא.

לענין סתם יינם

כתב הב"י (יו"ד סי' קיט) בשם הרשב"א שמשומד לחלל שבתות בפרהסיא או שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל, הוא מין ויינו יין נסך וכו'. אבל דוקא שהיה מוחזק בו שלש פעמים, אבל בפעם אחת או שתיים, אינו עושה יין נסך ובפני עשרה צריך שיחלל. אולי המקור הוא סוגיא דחולין (יד, א) שהשוטט בשבת שחיטתו כשירה, ושואלים הראשונים הרי הוי מומר, ויש שתי' שאינו מומר בפעם אחת.

ובשו"ת חת"ס (יו"ד סי' קכ) דן במי שדרך את הענבים קרוב לכניסת שבת, ונחלקו העדים האם כבר יצאו כוכבים או לא, האם היין נאסר מטעם סתם יינם, ובצירוף כמה טעמים התיר החת"ס, ובסוף התשובה מוסיף וז"ל, והכא מה שעושה יי"נ איננו משום חתנות כי מותר להתחתן בבנותיו, ולא משום לתא דע"ז, אלא משום קנסא עשאוהו כגוי עובד ע"ז, וע"כ אין להחמיר כ"כ. משמע שהיכא שהוי מקרה פשוט של מחלל שבת אז יינו אסור. אבל עדיין יש להעיר על החת"ס דבמקרה שלו הרי לא חילל שבת אלא פעם אחת, והרי בב"י כתוב שדוקא במוחזק שחילל שבת שלש פעמים.

עוד כתב החת"ס (יו"ד סי' קכד, ד) וז"ל עוד נראה לי דלא קי"ל כרבינו יונה, דנהי דהו"ל מומר לכל התורה שאינו בר זביחה וקשירה, מ"מ לענין יין נסך וכו' וכל האיסור הוא משום בנותיהן שלא יתחתנו בהם, וזה לא שייך במומר לחלל שבת, שהרי בתו מותרת.

לענין "חלב עכו"ם

בשו"ת אגר"מ (יו"ד ח"א סי' מו) נשאל האם חלב של מחלל שבת בפרהסיא מותר או לא. וכתב שאף שבשאר איסורי מאכלי עכו"ם הוא ספק גדול אם יש במחלל שבת בפרהסיא, שיותר היה נוטה לומר דלית ליה דינא דעכו"ם, אף שהאחרונים החמירו ביין לאסור במגעו וכן אנו נוהגין להחמיר למעשה, ואיני רוצה להאריך כיון שלא זה הוא הנידון, אבל מ"מ נראה שלא היה בכלל הגזרה, (של חלב עכו"ם) למה דאיתא במ"מ (מאכ"א ג, יג) בשם רמב"ן ורשב"א שאין הולכין באיסורין אלו של עכו"ם אחר נתינת טעם, שהכמים רצו להרחיק מאכליהם, שזה לא שייך בישראל מחלל שבת אף בפרהסיא, ולכן אין לאסור אלא כשיש חשש ממש.

החזון איש (יו"ד סימן ב, כג) כתב שאין איסור בסתם יינו של מחלל שבת בפרהסיא.

לענין בישול

ולענין בישול עכו"ם כתב הפתחי תשובה (יו"ד קיג, א) בשם ס' תפארת למשה שתלוי בשני טעמים הנ"ל, דלפי טעם של חתנות שרי בישול של מומר, דמשום חתנות ליכא, אבל לפי הטעם דשמא יאכילנו מאכלות אסורות אז גם בישול מומר אסור, דהוי ככופר לכל התורה כולה ושמא יאכילנו דברים האסורים.

אמנם כבר השיג עליו בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רפא) על פי מש"כ בחידושי הר"ן (חולין ד, ב) על הא דאיתא בגמ' (שם) דדילמא יהושפט לא אכל מאחאב רק שתה, משום דעדיין לא גזרו על סתם יינם, דמשמע שלאחר שגזרו אז גם על מומר לע"ז גזרו, ומסביר הר"ן וז"ל משום בנותיהן הוא

שנאסר הילכך אי מומר לע"ז הוי מומר לכל התורה כולה, כיון דככותי גמור הוא בכלל גזרתן הוא, **אע"פ שאין בבנותיהן איסור חתנות מן התורה.** א"כ לכאורה ה"ה לגבי בישול עכו"ם דאין לחלק.

[משמע מהר"ן שאיסור דרבנן מיהא איכא. אבל עי' לקמן מה שהבאנו דברי תלמידו הריב"ש שאין איסור כלל של חתנות, והא דנאסר יינם אינו אלא משום שהשוו מדותיהם, ועי' בשו"ת טוט"ו שהובא לקמן, דנקט בדברי הר"ן שכוונתו מטעם לא פלוג.]

ויש שרצו לחלק לומר שאיסור סתם יינם הוא מלתא דיין נסך, ולכן אפילו יין של מומר אסור, אבל בישול עכו"ם אינו אלא משום חתנות ולכן לא אסור אלא במי שאסור להתחתן בבתו.

ועי' שו"ת הריב"ש (סימן שצד) שרצה לומר שאין ללמוד מאיסור לאיסור, ומביא ראיה מסתם יינן שנאסר משום בנותיהן, ומומר לע"ז, דהוי מומר לכל התורה כלה, סתם יינן אסור, כדאמרינן בחולין (ד, ב), "ועדיין לא נאסר יין של עכו"ם", משמע שאחר שנאסר יינן של עכו"ם יין מומר לע"ז אסור, אע"פ שאין בו משום בנותיהן, דישראל הוא אעפ"י שחטא. וטעמא דמלתא דכיון שקצת יינן אסור, שזהו שנתנסך ודאי לע"ז, גם סתם יינן אסור, כיון שהוא כמומר לכל התורה כלה, והשוו בו חכמים מדותיהם. משמע שלענין שאר דברים שנאסרו משום חתנות אין איסור במחלל שבת, ורק כאן הואיל ושייך במקצת הגזירה.

ובשו"ת יהודה יעלה (ח"א יו"ד סי' לא) מאריך להוכיח שדברים שגזרו משום איסור חתנות, גזרו אפילו היכא שהאיסור חתנות אינו אלא מדרבנן, ולכן כתב שה"ה במומר לע"ז או לחלל שבתות בפרהסיא, דה"ל כגוי, ומדרבנן ודאי אסור להתחתן בו, כדמשמע נמי מלשון ח"י הר"ן (הנ"ל) במומר לע"ז, והה"נ לחלל שבתות דשקולים הם.

האם מומר נחשב ממש לגוי

ויעוין במהר"ם שיק (שם) שמביא מה שנחלקו הראשונים במומר האם ממש נחשב כגוי או לא, ומציין לדברי תרומת הדשן (סי' רכג) דדן לגבי השאלה האם יבם מומר זוקק לייבום, שנחלקו הראשונים המובאים בהגהת מרדכי (פרק החולץ).

עוד דן שם לגבי שחיטת מומר האם פסול מן התורה כשחיטת גוי, או אינו אלא פסול מדרבנן, דדעת הב"ח (יו"ד סימן ב) שאינו אלא מדרבנן. אבל לפי הראשונים דהוי כגוי ממש אז שחיטתו פסול מן התורה.

ואינו כ"כ ברור דאולי יבום שאני דבעינן כי ישבו אחים יחד, עי"ש בראשונים. עוד כתב הגהת מרדכי דהוי קנאים פוגעים בו.

בישול ביו"ט בשביל מומר

עוד נ"מ האם מותר לבשל ביו"ט בשביל מחללי שבת, שהרי קי"ל שאסור לבשל ביו"ט בשביל גוי, ונלמד ממה דכתיב "לכם" ודרשינן ולא לעכו"ם. ועיין במג"א (תקיב, א) דלענין בישול ביו"ט לצורך קראים נחלקו הפוסקים, שר' בצלאל (סי' ס"ג) אסור, והרש"ך (ח"ג סי' ט"ו) כתב דיש מתירין. וכתב על זה המהר"ם שיק שלפי מה שכתב הש"ך (יו"ד סי' ב) שלקראים יש דין מומר, א"כ י"ל שנחלקו ר' בצלאל ורש"ך בחקירה הנ"ל, האם לומר דינו כעכו"ם לגמרי או לא.

ולפי"ז יש לדון לומר שלפי השיטות דמומר הוי כגוי ממש, א"כ כמו שאינו זוקק לייבום, ואסור לבשל בשבילו ביו"ט, ושחיטתו נבילה מן התורה, ה"נ אסור להתחתן עם בתו (שהיא מומרת) מה"ת, א"כ אפילו להראשונים שאיסור בישול עכו"ם הוא הוא משום חתנות פשוט ששייך גם במומר.

שו"מ בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט סימן מא, ה) שמביא דברי הדרכי תשובה (סימן קי"ג ס"ק ט"ו) בשם ספר דברי יוסף כי מומר דינו כעכו"ם גם לענין חתנות, דבקרא דחיתון כתיב "כי יסיר את בנך מאחרי", וזה נאמר גם במומר שלא ליתן את בנו למומרת ובתו למומר דיסיר את בנך מאחרי ה' ע"ש. משמע שיש כאן איסור תורה. ויש להעיר על דבריו שבפשטות כוונת הפסוק שכן הנולד יהיה גוי, וכן מבואר ברש"י (דברים פרק ז, ד) וז"ל כי יסיר את בנך מאחרי - בנו של גוי כשישא את בתך יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי. למדנו שכן בתך הבא מן הגוי קרוי בנך, אבל בן בנך הבא מן הגויה אינו קרוי בנך אלא בנה, שהרי לא נאמר על בתו לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו'. א"כ מהכ"ת לחדש שגם במומרת יש איסור דאורייתא שתסיר הבן אע"פ שהבן יהודי לכל דבר.

מומר בזמנינו

יש להסתפק אם בישול של מחללי שבת בזמנינו אסור כבישול עכו"ם, ידועים הם דברי החזו"א (יו"ד סי' ב, כג) שכדי להיות מומר צריך שיהיה "אינו מקבל תוכחה", והיום שאין אנו יודעים לתת תוכחה, (כמבואר בספר מרגניתא טבא הובא סוף ספר חפץ חיים), א"כ לא מקרי שאינם מקבלים תוכחה, וממילא אינם מוגדרים כמומרים לכה"ת.

אבל ע"י בביה"ל (תרח ד"ה אבל) שכתב דמה שפסק הרמ"א דבדבר המפורש בתורה חייב למחות, דוקא שהוא באקראי, אבל אלו הפורקי עול לגמרי כגון מחלל שבת בפרהסיא או אוכל נבילות להכעיס, כבר יצא מכלל עמיתך ואינו מחויב להוכיחו, וכן איתא בתנא דבי אליהו רבה (פי"ח) "הוכח תוכיח את עמיתך" - ועמיתך שהוא אוהבך ושהוא עמך בתורה ומצות אתה חייב להוכיח אותו, אבל לרשע שהוא שונאך אין אתה חייב להוכיח אותו, ולענין אוכל נבילות לתיאבון או מחלל שבת שלא בפרהסיא יש לעיין בדבר. הרי לן שאין חיוב תוכחה בפורק עול, אז ע"כ שדין מומר אינו תלוי בזה שאינו מקבל תוכחה.

אומר מותר

וע"ע בשו"ת בנין ציון החדשות (סימן כג) אחרי שדן שמחלל שבת בפרהסיא הוי כמומר ויינו י"ג, כתב שפושעי ישראל שבזמנינו לא ידענא מה אדון בהם, אחר שבעו"ה פשתה הבהרת לרוב עד שברובם חלול שבת נעשה כהיתר, אולי יש להם דין אומר מותר שרק קרוב למזיד הוא, ויש בהם שמתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום ואח"כ מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן, והרי מחלל שבת נחשב כמומר בלבד מפני שהכופר בשבת כופר בבריאה ובבורא וזה מודה ע"י תפילה וקידוש. ומה גם בבניהם אשר קמו תחתייהן אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת, שדומין ממש לצדוקין דלא נחשבו כמומרים אעפ"י שמחללין שבת, מפני שמעשה אבותיהן בידיהם, והם כתינוק שנשבה לבין עובדי ככבים.

עצם היסוד שהיכא שהוא "אומר מותר" אינו נחשב למומר, כתב ג"כ הביה"ל (שפה, ג ד"ה או לחלל שבתות) וז"ל, דהא דאמרינן שמומר לחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כגוי, היינו כשעושה זה בפריקת עול, אבל אם הוא מוטעה בדבר שחשב שמותר לו לעשות כן, מסתברא שאין זה בכלל מומר.

וע"י בספר בשבילי הפרשה, שמביא שהגאון ר' אליעזר דינר שליט"א שאל מרן הגריש"א שליט"א, האם אפשר להקל בבישול יהודים מחללי שבת, משום שהם בגדר תינוק שנשבה, ואמר מרן שבזמנינו אין מושג של תינוק שנשבה כי כולם שומעים ויודעים על יהדות, ואולי יש להקל אצל הרוסים ורומנים שלא שמעו על יהדות.

לשלימות הענין נביא דברי המשנ"ב (שפה, ד) על הא דאיתא התם (סעיף ג) שישראל מומר לע"ז או לחלל שבתות בפרהסיא, אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן, הרי הוא כעכו"ם. וז"ל דעון זה חמור כמו עובד עכו"ם שנעשה בזה מומר לכל התורה, ודוקא בשרגיל בעון זה אבל אם חילל שבת בחד זימנא בפרהסיא לא מיקרי מומר, וי"א דאפילו בחד זימנא מקרי מומר. ופרהסיא מקרי כשחילל בפני עשרה מישראל או שידע שיתפרסם ביניהם. ודע דכל זה כשהוא עובר לתיאבון אבל להכעיס אפילו בשאר עבירות ואפילו שלא בפרהסיא דינו כעכו"ם.

בישול עכו"ם בביתו של ישראל

התוס' (ע"ז לח, א) מביא שנחלקו הראשונים היכא שהעכו"ם מבשל בביתו של ישראל האם יש איסור בישול עכו"ם, שהר"ר אברהם ב"ר דוד סובר שלא אסרו חכמים שלקות אלא כשהעובד כוכבים מבשל בביתו, אבל כשהוא מבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא לחתנות ולא לשמא יאכילנו דברים טמאים, ולא הודה לו ר"ת דודאי כיון שהעובד כוכבים מבשל לא חלקו כלל חכמים בין רשות הישראל לעובד כוכבים, כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל כמו בביתו של עובד כוכבים.

ובשו"ע (יו"ד קיג, א) פסק שדבר שאינו נאכל כמו שהוא חי, וגם עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת, שבישלו עו"ג, אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל, אסור משום בישולי עובדי כוכבים.

ולפי"ז צריכים מאוד ליזהר כשיש עוזרים גוים בבית שלא יבשלו, ואפילו למה שמביא בשו"ע (שם סעיף ד) שיש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר, ואפילו בדיעבד, והרמ"א פסק שבדיעבד, יש לסמוך אדברי מתירים, אבל כבר כתב הש"ך שהמחבר מיירי בשפחות הקנויות לנו, דמלאכה דעבד העובד כוכבים דישראל הוא, ומוזהר עליו בשבת מן התורה וליתיה בכלל עובד כוכבים, והלכך ליתיה בכלל גזרות חתנות, אבל לא בשפחות שלנו שבארצות אלו שאין קנויות לנו רק שנשכרו לשנה, ואין אנו מוזהרין עליהם בשבת כמו שנתבאר באו"ח (סימן ש"ד), ולפי"ז מ"ש הרמ"א דבדיעבד יש לסמוך אדברי המתירים לא א"ש בשפחות שלנו, וצ"ל דקאי אשפחות דמיירי המחבר ששם מדובר.

[ב]

איזה אוכל

קפה

מבואר בגמ' ונפסק להלכה שאין איסור ב"ע אלא בדבר שאינו נאכל חי, וגם שעולה על שלחן מלכים, וכתבו הפוסקים (כף החיים סימן קיג, ב בשם האר"י ז"ל) שלא דוקא שלחן מלכים ממש אלא סעודת שרים.

ועי' בברכ"י (או"ח שכה, ב) שהקאו"י שעושה העכו"ם בשבת אסור, הואיל ויש רגילות בדבר. ובחול נמי אסור משום חתנות, וכל הפורש ממנו בחול כאילו פורש ממות לחיים. והפורש ממנו בשבת יזכה לעולם שכלו שבת.

ויש לדון על מה סמכו ה"עולם" שקונים קפה בכל מקומות של גוים, כגון "שטרבקס" (Starbucks) או "דנקין דונטס" (Dunkin donuts) או בטיסה בחברת גוים. שלפום ריהטא צריך להיות אסור שהרי קפה אינו נאכל כמו שהוא חי וגם עולה על שלחן מלכים.

וכבר דנו האחרונים בשאלה זו, הפתחי תשובה (יו"ד סימן קיד, א) מביא דברי הבה"ט של הרב מהרי"ט ז"ל, דמי שהיה מיקל בשכר ה"ה דמותר לשתות קאווי", והינו טעמא שכמו שהתבואה בשכר בטל במים ה"נ בטל הקפה במים, והוא מדברי הפר"ח סק"ו. אבל כתב שבתשובת פנים מאירות (ח"ב סי' ס"ב) חולק עליו דאף בשכר לא היה עיקר הטעם משום דהתבואה בטילה, אלא עיקר הטעם היה דשכר שלהם לא היה עולה על שולחן מלכים, או כמ"ש הב"ח דלא שייך ביה חתנות כולי האי, דלא מזמני עלייהו וליכא קריבא דעתא כולי האי, אבל בקאווי עינינו רואות שעולה על שלחן מלכים ומזמני עלייהו, לכן ראוי לבעל נפש שלא לשתות קאווי או טיי"א מעובד כוכבים.

ללפת את הפת

בסו"ד מציינן הפתחי תשובה לדברי השאלת יעב"ץ (ח"ב סי' קמ"ב) ועי"ש שדן בזה באריכות וכתב ליישב המנהג, שסמכו על מה שאינו עשוי ללפת בו את הפת או פרפרת. היינו שהרי לשון הגמ' הוא שעולה על שלחן מלכים "ללפת בהם את הפת", וקפה אע"פ שעולה על שלחן מלכים אינו בא ללפת את הפת. ועי' בספר שערים מצוינים בהלכה (סי' לח, י) שהביא שגם בחת"ס התיר.

אורז ודייסא

אבל אין זה פשוט כלל שצריך דווקא ללפות, דעיין בפרי חדש (ס"ק ג) שדן אמש"כ בשו"ת הרא"ש (כלל יט, כא) הובאה בטור (ריש סימן קיב) דאורז אית ביה משום בישולי גוים אף שאינו עשוי ללפת בו את הפת. וכתב ליישב על פי מש"כ הרשב"א (תורת הבית בית ג שער ז צד, א) וז"ל היאך אפשר לומר דדייסא עולה על שלחן מלכים ללפת והא אמרינן בעלמא (ביצה טז, א; נדרים מט, ב) הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא. ויש לי לומר דלא אמרו ללפת בו הפת אלא דוקא במיני לפתן, אבל מאכלין הנאכלין בתורת מאכל ולא בתורת לפתן לא בעינן שעולין על שלחן מלכים ללפת, אלא כל שעולין על שלחן מלכים לאכול יש בהם משום בישולי גוים ע"כ. וא"כ אורז הוי דכוותיה דדייסא ושניהם באים בתורת מאכל ולפיכך אף שאינם עשויים ללפת בהם את הפת אסירי משום בישולי גוים כיון דחשיבי דאתו בתורת מאכל, אבל דברים הבאים בקנוח סעודה שאינם עשויים ללפת בהם את הפת וגם אינם באים בתורת מאכל פשיטא דלית בהו משום בישולי גוים שאין אדם מזמן חברו עליהם.

ויש לדון על קפה שאינו דומה לאורז ודייסא שהרי אינו בא לשובע, אבל לפי הפוסקים שגם פרפרת אסור א"כ לא מקפידים שיהיה דווקא ראוי לעלות על ש"מ לשובע, ודי בזה שיש בו חשיבות.

ועי' בספר דרכי תשובה (ס"ק יב - יג) שהרבה פוסקים מתירים לאכול מרקחת של עכו"ם מעשה רוקח, דאע"ג דעולה עש"מ ואינו נאכל כמות שהוא חי, כגון מיני עיקרי"ן וקליפי פירות, מ"מ כיון שאין מלפתין בהן את הפת ואין אוכלין קבע מהם אלא אכילת עראי מותרין. וציין לדברי הרמ"א לעיל (צו, ב) שכתב כן להדיא דאוכלין מרקחת של עכו"ם, ובע"כ דהוא מה"ט.

עוד הביא דברי הפר"ח (סי' קיד, ו) שכתב דבעינן שבא ללפת בו את הפת לרוב בני אדם, ומה"ט כ' לענין שתיית קאפ"ע של עכו"ם שאין בו משום בישולי עכו"ם משום שאינו עולה עש"מ ללפת בו את הפת, ואף אם קצת בני אדם טובלין בו פתם פת הבאה בכיסנין מ"מ כיון שאין הרוב עושין כן שרי.

אמנם הביא בשו"ת בית יהודא (יו"ד סי' כ"א) דדוקא בדברים הבאים בתורת מאכל הוא דבעינן שיהיה בא לפרפרת ולקנוח סעודה, משא"כ בדברים הבאים בתורת משקה.

ובס' שדי חמד (אסיפת דינים אות ב' במערכת בישולי א"י סי' י') הביא דברי הרב בית יהודה הנזכר וסיים שדעת הגאון בעל הבית שלמה לא נראה לחלק בזה בין מאכל למשקה.

יי"ש

ועי' בבית מאיר (סי' קיד) שעמד על מה שנוהגין לשתות יי"ש שעשאו עכו"ם ואין חוששין לאיסור בישולי עכו"ם. וכ' ב' טעמים, א' שאין עולה עש"מ, שאין מזמנין אדם חשוב על יי"ש. (טעם זה בוודאי לא שייך בזמנינו, אולי היי"ש של פעם לא היה "מכובד"). ועוד שעשיית היי"ש הוא ענין הוצאות בריה חדשה מהתבואה ע"י חום האש שמוציא הזיעה ולא נקרא בישול. ועי' בשו"ת שואל ומשיב (תליתאי ח"א סי' רל) שמעורר באמצע התשובה בשכר שעושיין מתבואה למה לא שייך בישולי עכו"ם, והרי גם המאל"ץ אינו ראוי לאכול קודם הבישול, ואח"כ הוכשר לשתיה.

עוד הביא שם שו"ת בעי חיי (יו"ד סי' קנ"ה) שכ' בטעם הב' במה שסמכו העולם לשתות קאווי"י של נכרים אע"פ שעולה עש"מ דלא אסרו כל מה שעולה עש"מ אלא במידי דבר אכילה אבל לא במידי דשתיה. (ועי' בספר חלקת בנימין שבשו"ת הנ"ל כתב הפוך), אמנם כתב שהמעייין שם יראה שלא הביא שום ראיה לדבריו, ומסתימת הפוסקים נראה שלא חלקו בכך. ומסיק הדרכ"ת דביי"ש ובשכר בלא"ה לא שייך איסור בישולי עכו"ם כיון שלא בא ללפת בו את הפת, רק ששותין אותו בפ"ע, ואף אם אירע א' שטובל פתו ביי"ש בטלה דעתו אצל כל אדם וכמש"ל.

צ'יפס

לפי מה שכתבו האחרונים שדוקא דבר שבא ללפת את הפת אסור, דן בספר מנחת אשר להתיר אכילת "חטיף" (snack) של צ'יפס (potato chips) שעשוי מתפוח אדמה שנחתך לחתיכת דקות ונטגן בשמן, הואיל ואינו נאכל ללפת את הפת.

[ואפילו לפי השיטות שלא צריך ממש ללפות את הפת וגם פרפרת אסור, אבל עי' בערוה"ש (יו"ד סי' קיג, ז) לבאר השיטה וז"ל ונראה שדעתם כן הוא דזה שאמרו חז"ל ללפת בו את הפת לאו דווקא הוא, ואורחא דמילתא קאמר, דדבר שאינו חשוב אין מעלין על שלחן מלכים ללפת בו את הפת, אבל העיקר תלוי בדבר של חשיבות, העולה על שלחן מלכים אף על פי שנאכל בפ"ע ולא עם הפת. ולפי"ז פשוט שלדבריו אין איסור בצ'יפס].

מין או אופן הכנתו

אבל לכאורה דבר זה תלוי במה שיש לדון האם "ראוי לעלות על שלחן מלכים" תלוי בהמין שראוי לעלות, או שתלוי בצורת הכנת המאכל שראוי בכה"ג לעלות על שלחן מלכים.

פת אורז

והנה בספר איסור והיתר הארוך (שער מד סימן ג) הביא מה שכתב הרא"ש (פ"ב דע"ז) שפת שלהן של מיני קיטניות ואורז ודוחן אסור, דלא נאסר בכלל פת של כנעני, וא"כ אינו בכלל ההיתר שחזרו והתירוהו. ומאחר שלא נקרא פת הוי בכלל שלקות הכנעני שגזרו עליהן קודם גזירת הפת הרבה, כדאייתא לעיל, והוי דינו כהני גילוש דלעיל שאנו אוסרין ג"כ מה"ט שאינן בכלל היתר פת. ואע"פ דפת קיטניות ואורז ודוחן מאכל הדיוטות הוו ואינו עולה על שולחן שרים, מאחר דעולה דרך בישול משום פרפרות יש בו גם עתה משום בישול כנעני.

אמנם בתורת החטאת (כלל עה דין י – יא) חולק עליו, וז"ל כתב הרא"ש בתשובה (כלל יט, כא) דלא מקרי פת אלא של חמשת מיני דגן, אבל פת קטניות ואורז לא מקרי פת, ואינו אוסר אם אינו עולה

על שלחן מלכים עכו"ם. משמע האם הוא בענין שעולה על שלחן מלכים עכו"ם אסור משום שלקות, ודלא כאיסור והיתר הארוך (כלל מד, ג) דכתב דאפילו אינו עולה על שלחן מלכים עכו"ם אסור הואיל ועולה על שלחנם דרך בישול משום פרפראות.

וכן מבואר בט"ז (ס"ק יב) לענין דג ים קטנים מלוחים, דהנה פסק המחבר שיהודי שמלח דג וצלחן עכו"ם אין בו משום בישון עכו"ם, ומסביר הט"ז כיון שנאכלין כמות שהן חייין ע"י המליחה, ועל המליחה תחילה לא גזרו שלא גזרו רק בבישול שעל ידי האש, ואין להקשות הא אפילו ע"י האש אין כאן בישול עכו"ם דהא אמרינן בגמרא דגים קטנים אינם עולים על שלחן מלכים, תירץ ב"י דאחר המליחה עולין הם.

אז אם נאמר שתלוי בהמין אז אע"פ שלא מגישים "צי'פס" בסעודת מלכים, אבל תפוח אדמה כן מגישים בצורה יותר מכובדת, ויהיה אסור, אבל אם נאמר שתלוי בצורה שהמאכל עומד עכשיו, אז יהיה מותר, משום דצי'פס לא עולים על שלחן מלכים, גם אם לא צריך שבא ללפת או פרפרת.

ולפי"ז יש לדון גם לגבי "טונה", שיש חברות שמקפידים שיהיה בישול ישראל, אז תינח לפי הצד שתלוי בהמין, אפשר לומר שאפשר להגיש דג טונה בצורה יותר מכובדת, ואולי עולה על שלחן מלכים, אבל אם נאמר שתלוי בצורת האוכל העכשווי אז טונה בקופסת שימורים אף פעם לא מגישים בשלחן מלכים.

רייז קריספיס

ע"י בספר שערים מצוינים בהלכה, שדן האם מותר לאכול אורז קלוי, ועי"ש שדן מצד שעובר תהליך של קיטור דאולי לא מקרי בישול, כשיטת הדרכי תשובה. עוד טוען שהיות ואינו נאכל אלא ע"י חלב לא מקרי ראוי לעלות על שלחן מלכים, דרק אם עולה לבדו אז אסור. (ואיני יודע מקור לזה).

ונראה שתלוי בחקירה הנ"ל שאם תלוי במין אז אסור שאפשר להכין אורז בצורה מכובדת, אבל תלוי איך שהוא עכשיו אז מותר, שזה פשוט שאורז קלוי לא מגישים בשלחן מלכים.